

Examen VWO 2023

tijdvak 2
tijdsduur: 3 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 23 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Self-tracking

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Met gezondheidsapps op smartphones en horloges, zoals stappentellers en calorieëntellers, kunnen mensen tegenwoordig bijhouden hoeveel zij bewegen of eten. Het digitaal meten van eigen gedrag wordt self-tracking genoemd.

Cultuurwetenschapper De Boer heeft onderzoek gedaan naar self-tracking, met name in relatie tot de gezondheid van vrouwen. Deze opgave gaat over self-tracking in het alledaagse leven, zoals beschreven door De Boer.

Gebruik tekst 1.

- 2p 1 Leg uit dat in self-tracking een gerationaliseerde samenleving te herkennen is. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept rationalisering en **twee** voorbeelden uit tekst 1 om rationalisering te illustreren.

Gebruik tekst 1.

- 1p 2 Geef aan of het onderzoek van De Boer naar self-tracking kwalitatief of kwantitatief van aard is. Gebruik in je antwoord informatie uit tekst 1 waaruit het gekozen type onderzoek blijkt.

Gebruik tekst 1.

Er worden drie vormen van socialisatie onderscheiden. Dit zijn primaire, secundaire en tertiaire socialisatie. In self-tracking is een van deze drie vormen van socialisatie te herkennen.

- 3p 3 Leg met deze vorm van socialisatie uit dat mensen tijdens self-tracking gesocialiseerd worden. Gebruik in je uitleg:
- een vorm van socialisatie en informatie uit tekst 1 waaruit de gekozen vorm blijkt;
 - de omschrijving van het kernconcept socialisatie en informatie uit tekst 1 waaruit socialisatie blijkt.

Gebruik tekst 1.

In het civilisatieproces spelen sociale controlemechanismen een rol.

- 3p 4 Beredeneer dat de sociale controle in self-tracking binnen het civilisatieproces past. Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van het begrip sociale controle en informatie uit tekst 1 waaruit sociale controle blijkt;
 - een kenmerk van het civilisatieproces en informatie uit tekst 1 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Stel dat je een onderzoek wilt doen naar het effect van het gebruik van technologie voor self-tracking op de identiteit van mensen die sporten. Je onderzoeksvraag is: 'In hoeverre draagt self-tracking bij aan de sportieve identiteit van mensen die sporten?' Hiervoor wil je twee keer dezelfde vragenlijst afnemen onder mensen die sporten: voor en na een periode van een half jaar waarin een deel van hen gesport heeft met het gebruik van technologie voor self-tracking en een deel van hen zonder.

- 3p 5
- Beargumenteer dat je met deze onderzoeksopzet een causaal verband wilt onderzoeken. Gebruik in je argumentatie een toepassing van het begrip causaliteit.
 - Formuleer een enquêtevraag om de mate van verandering in de identiteit van mensen die sporten te meten.
*Je mag het woord identiteit **niet** gebruiken in je enquêtevraag.*
 - Leg uit dat je met het afnemen van deze enquêtevraag de identiteit van mensen die sporten onderzoekt. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept identiteit.

Opgave 2 Schaduw in Los Angeles

Bij deze opgave horen tabel 1 en de teksten 2 en 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In het grootstedelijke gebied Los Angeles in de Verenigde Staten schijnt bijna het hele jaar door de zon en valt weinig regen. Door onder meer sociaalhistorische en politieke oorzaken heeft Los Angeles weinig schaduwplekken. Klimaatverandering zorgt er inmiddels voor dat Los Angeles steeds vaker te maken krijgt met extreme hitte, waardoor meer bewoners gezondheidsklachten krijgen. Deze opgave gaat over de sociale en politieke oorzaken en gevolgen van hittestress in Los Angeles.

Gebruik tabel 1.

In tabel 1 staan gegevens uit een databestand voor gemeenten en stedenbouwers om blootstelling aan de stedelijke hitte in kaart te brengen. In deze gegevens is ook een type kapitaal te herkennen.

- 3p 6
- a** Formuleer een hypothese over de samenhang tussen dit type kapitaal en stedelijke hitte in de buurten van Los Angeles, die met tabel 1 bevestigd kan worden. Gebruik in je hypothese:
- een type kapitaal;
 - de formulering Hoe ..., des te ...
- b** Leg vervolgens uit over welke soort sociale ongelijkheid je hypothese gaat. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het gekozen soort sociale ongelijkheid en gegevens uit tabel 1.

Gebruik tekst 2.

Tekst 2 gaat over de historische ontwikkeling van de bouw van de straten en pleinen van de stad Los Angeles. Deze stedenbouwkundige ontwikkeling is bepalend voor het huidige stratenpatroon van Los Angeles.

- 1p 7 Leg uit dat in de stedenbouwkundige ontwikkeling van Los Angeles globalisering te herkennen is. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept globalisering en informatie uit tekst 2 waaruit globalisering blijkt.

Gebruik tekst 2.

De stedenbouw, oftewel het ontwerp van het stratenpatroon van een stad, is van invloed op het alledaagse leven van mensen in een stad.

- 2p 8 Beredeneer dat in de stedenbouw van Los Angeles volgens *De Wetten van Indië* een sociale institutie te herkennen is. Gebruik in je redenering:
- ‘geformaliseerde regels’ uit de omschrijving van het kernconcept sociale institutie en daarover informatie uit tekst 2;
 - ‘het reguleren van gedrag’ uit de omschrijving van het kernconcept sociale institutie en daarover informatie uit tekst 2.

Gebruik tekst 2.

Er kunnen vier sociaalwetenschappelijke paradigma's worden onderscheiden. Twee daarvan zijn het functionalisme-paradigma en het sociaalconstructivisme-paradigma.

- 2p 9 Beredeneer vanuit een **ander** paradigma dat de stadsbesturen van de nieuwe Verenigde Staten hebben bijgedragen aan het schaduwtekort in Los Angeles. Gebruik in je redenering de naam en een kenmerk van het gekozen paradigma en informatie uit tekst 2 om het gekozen kenmerk te illustreren.

Gebruik tekst 3.

- 2p 10 Leg uit dat sociale ongelijkheid te herkennen is in het schaduwtekort tijdens hittegolven in Los Angeles. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid en **twee** voorbeelden uit tekst 3 om sociale ongelijkheid te illustreren.

Opgave 3 K80

Bij deze opgave hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Nederlandse gemeenten verenigen zich in verschillende samenwerkingsverbanden. Zo is de G4 een samenwerkingsverband van de vier grootste steden, de G40 van veertig grote gemeenten, de M50 van vijftig middelgrote gemeenten en de P10 van tien grote plattelandsgemeenten. In 2022 is een nieuw samenwerkingsverband opgericht. Dit is een samenwerkingsverband van tachtig kleine gemeenten, de K80.

Gebruik tekst 4.

Er worden drie redenen voor politieke samenwerking onderscheiden. Een daarvan is dwang.

- 3p 11 Leg met een **andere** reden de samenwerking van de kleine gemeenten uit. Gebruik in je uitleg:
- een reden voor politieke samenwerking en daarover informatie uit tekst 4;
 - de omschrijving van het kernconcept samenwerking en **twee** voorbeelden uit tekst 4 om samenwerking te illustreren.

Gebruik tekst 4.

Het systeemmodel is een model van politieke besluitvorming. Dit model onderscheidt vier fasen, zoals de fase invoer.

- 3p 12 Beredeneer aan de hand van een type binding tussen gemeenten en het rijk in welke **andere** fase van het politieke besluitvormingsproces van het rijk de K80 in actie komt. Gebruik in je redenering:
- een type binding en informatie uit tekst 4 waaruit het gekozen type blijkt;
 - de naam en een omschrijving van een fase van het systeemmodel en daarover informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

Politiek heeft drie aspecten. Een daarvan is polity.

- 2p 13 Leg uit dat de K80 door haar representatie van kleine gemeenten invloed kan uitoefenen op een **ander** aspect van politiek. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept representatie en informatie uit tekst 4 waaruit representatie blijkt;
 - een aspect van politiek en informatie uit tekst 4 waaruit het gekozen aspect blijkt.

Gebruik tekst 4.

Democratisering is een veranderingsproces dat de meeste moderne samenlevingen mede heeft vormgegeven.

- 2p 14 Beredeneer dat de oprichting van de K80 binnen democratisering past. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept democratisering en **twee** voorbeelden uit tekst 4 om democratisering te illustreren.

In tekst 4 staat dat schaalvergroting tot meer efficiëntie leidt, maar dat schaalvergroting volgens de K80 zijn langste tijd gehad heeft.

- 2p 15 – Geef met het begrip politieke cohesie een argument dat de K80 kan inbrengen tegen schaalvergroting. Gebruik in je argument een omschrijving van het begrip politieke cohesie.
– Geef met een nadeel van rationalisering een argument dat de K80 kan inbrengen tegen schaalvergroting.

Opgave 4 Micronatie Rozeneiland

Bij deze opgave horen de teksten 5 en 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Een micronatie is een piepklein land dat wordt gesticht doordat iemand of een paar mensen de onafhankelijkheid van het land uitroept. Hoewel micronaties in de praktijk zelden erkend worden door de rest van de wereld, kunnen zij voor politieke opschudding zorgen. De motieven voor het stichten van een micronatie zijn soms vergelijkbaar met die van grotere afscheidingsbewegingen. Micronaties worden ook opgericht als sociaal experiment of als politiek protest. Deze opgave gaat over de micronatie Rozeneiland die in 1968 is gesticht door de Italiaanse ingenieur Rosa. De geschiedenis van Rozeneiland is in 2020 verfilmd door Netflix.

Gebruik tekst 5.

Tekst 5 gaat over de verfilming van de waargebeurde geschiedenis van micronatie Rozeneiland. De tekst komt uit een interview met de zoon van de stichter en met de producent van de film. De film is gebaseerd op onderzoek naar de geschiedenis van Rozeneiland.

Voor journalistiek onderzoek gelden bepaalde principes.

- 2p 16 Beoordeel met **twee** journalistieke principes de geloofwaardigheid van de verfilmde geschiedenis, zoals beschreven in tekst 5. Gebruik in je beoordeling twee journalistieke principes en per journalistiek principe informatie uit tekst 5.

Gebruik tekst 5.

Volgens de zoon van ingenieur Rosa was het stichten van Rozeneiland in 1968 een gekke actie, maar waren de jaren zestig ook gekke jaren.

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw krijgen zowel Nederland als andere Westerse landen, zoals Italië, bepaalde kenmerken. Een van de ontwikkelingen die de Nederlandse cultuur vanaf de jaren zestig kenmerkt is secularisering.

- 2p 17 Geef aan welke **twee andere** van deze kenmerken vanaf de jaren zestig te herkennen zijn in de geschiedenis van micronatie Rozeneiland. Gebruik in je antwoord per kenmerk informatie uit tekst 5.

Gebruik tekst 5.

- 2p 18 Beargumenteer of het stichten van micronatie Rozeneiland ideologisch genoemd kan worden. Gebruik in je argumentatie de omschrijving van het kernconcept ideologie en informatie uit tekst 5.

Gebruik tekst 6.

Staatsvorming kenmerkt zich door drie processen.

- 2p 19 Geef aan welke **twee** processen van staatsvorming te herkennen zijn op micronatie Rozeneiland. Gebruik in je antwoord per proces informatie uit tekst 6.

Gebruik tekst 6.

De vorming van een nationale identiteit wordt anders benaderd door modernisten dan door de critici van de modernistische school.

- 1p 20 Beargumenteer vanuit een van beide benaderingen of op micronatie Rozeneiland de vorming van een nationale identiteit te herkennen is. Gebruik in je argumentatie de naam en een kenmerk van de gekozen benadering en informatie uit tekst 6 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Gebruik tekst 6.

Vanuit sociaalwetenschappelijke paradigma's wordt conflict op verschillende manieren benaderd.

- 3p 21 Leg vanuit het sociaalconstructivisme-paradigma het conflict tussen Italië en micronatie Rozeneiland uit. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van het sociaalconstructivisme-paradigma en informatie uit tekst 6 waaruit het gekozen kenmerk blijkt;
 - de omschrijving van het kernconcept conflict en informatie uit tekst 6 waaruit conflict blijkt.

Gebruik tekst 6.

- 2p 22 Beredeneer dat Italië macht heeft uitgeoefend op micronatie Rozeneiland. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept macht en **twee** voorbeelden uit tekst 6 om macht te illustreren.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

In tekst 6 staat dat Rosa en zijn 'regering' tegen de inbeslagname van Rozeneiland protesteerden.

Voor het oplossen van internationale conflicten bestaan instanties.

Stel dat micronatie Rozeneiland erkend was als soevereine staat, maar nog geen lid was van de Europese Unie.

- 1p 23 Noem de instantie waar micronatie Rozeneiland als erkende staat de inbeslagname door Italië had kunnen voorleggen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.